

Mithay Antal fényképei az elcsatolt területekről

Mithay Antal fotói a Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum helytörténeti fényképgyűjteményének egyik jelentős alapját képezik. A fekete-fehér zselatinos üvegnegatívak és üvegpozitívak mellett több száz, tizennégy albumba ragasztott kisméretű papírpozitívtól őriz tőle a fotótár. Az üvegnegatívak érdekessége, hogy a fénykép témáját, a készítés pontos időpontját, az exponálás időtartamát, a lemez típusát és az időjárási körülményeket is dokumentálta. Ez nem csupán a pontos beazonosítást teszi lehetővé, hanem fotótörténetileg is fontos adalékokkal szolgál.

Mithay Antal 1889. január 12-én Heppner Antal Gyula (Antonius Ernestus) néven^[1] született Pozsonyban, Heppner Sándor és Mithay Katalin gyermekeként, katolikus családban.^[2] Apja pozsonyi főtanító,^[3] a Simor János püspök védnöksége alatt működő Szent Márton Egyházi Zeneegylet tagja volt.^[4]

Szülvárosában végzett elemi és középiskolai tanulmányai után 1906 és 1910 között Budapesten a Királyi Magyar Tudományegyetemen tanult. 1910-ben tanári diplomát szerzett görög, latin és német nyelvből, illetve ugyanebben az évben doktori címet is. Disszertációja *A pozsonyi német színészet története a XVIII. században* címmel 1910-ben nyomtatásban is megjelent.^[5] Előbb Pozsonyban, majd a nagyszebeni főreáliskolában tanított. Nagyszebenben házasságot kötött Tiszovszky Kornélia Annával. Itt született 1916. április 5-én gyermekük, Mithay Sándor, a későbbi győri, majd pápai múzeumigazgató, régész és tanár. Ebben az évben a háború elől menekülve egy ideig Piliscsabán tartózkodtak, majd miniszteri rendelettel elhelyezték őket, így költöztek Győrbe.

1919. szeptember 4-étől a Győri Magyar Királyi Állami Főreáliskola magyar-, latin- és némettanára lett. Az értesítők szerint 1919. október 17-étől tanított az iskolában. Az 1921–22-es értesítőben még, mint a Nagyszebeni m. kir. áll. főgimnázium tanárát tüntetik fel.^[6] Áthelyezését valószínűleg ideiglenesnek tekinthették, nem gondolva a trianoni

[1] Nevét 1941-ben változtatta Mithayra. „Névváltoztatás. Heppner Antal dr. áll. gimn. igazgató a m. kir. belügyminiszter engedélyével családi nevét »Mithay« névre változtatta” (GYNL 1941.márc. 9.) 6.).

[2] SChSB 1592-1935.

[3] A főtanítói megszólítás egy levelezőlap címzésén a Pápai Múzeum gyűjteményében: Ltsz: F. 94.25.23.

[4] Pozsonyi Zene Egylet 12.

[5] Heppner: Pozsonyi német színészet.

[6] Értesítő 1921/22, 2.

országgrészek végleges elcsatolására. Eleinte az ifjúsági könyvtárat, majd 1931-től a tanári könyvtárat vezette. Győri működésének elején a Segítőegyesület^[7] pénztárosa, a füzetek és írószerek kezelője. Majd 1936–41 között igazgatóhelyettesi pozíciót töltött be. 1938. december 31-én kelt kormányzói rendelettel címzetes igazgatói kinevezést kapott. 1940. január 11-től február 21-ig helyettesítette Simon Miklós igazgatót annak betegsége alatt. 1942-ben egy katonai szolgálatra bevonult tanár helyett német nyelvet tanított a textil- és fémipari iskolában is. 1946. október 1-jén vonult nyugdíjba. 1972. szeptember 6-án hunyt el Győrött.

A tanár és fényképész életének eseményei és helyszínei a biográfiai adatok kiegészítésén túl mikrotörténelmi (és várostörténelmi) kontextusba helyeződnek. Mithay Győrbe kerülése az első világháború által elindított mobilitás mintázataiba illeszkedik, tanárként és magánemberként tett sok utazása révén társadalmi pozícióhoz és életmódhoz kapcsolódó kulturális terek hálózata rajzolódik ki.

A Dévényben és környékén készült felvételeken nevezetességek, látnivalók, természeti képződmények tűnnek fel, amelyek a fiatal bölcsész történelmi-kulturális érdeklődését éppen úgy tükrözik, mint a természetjárás, a vizek iránti vonzódását. A műemlék-fotók között különleges az Árpád-oszlopról, a később felrobbantott dévényi millenniumi emlékműről készült felvétel, amelyet még épen, majd aztán romosan is megörökített. A földrajzi neveket zömmel még németül használja, de a képalírások egyébként magyar nyelvűek. Ez figyelhető meg a dévényi apácatorony (a kép címe *Reitweg a Nannenturmmal*), illetve az alatta, a Dunában levő szikla, az Asszonykő fotója alá írt szövegből (*Weiberstein*). Természetfotókat, kirándulás közben készített eseményfotókat is találunk (Kilátás a Kogli-hegyről, vagy a Kásmacher-sziget, schlosshoffi kastély, a hainburgi bécsi kapu), amelyek a környék alapos bemutatása mellett a lokális identitást meghatározó helyek enumerációjaként is szemlélhetők.

Több utcaképen is megörökíti a korabeli pozsonyi városképet, lefényképezi a nevezetesebb épületeket, a főteret, a városházát, a színházat, a pozsonyi főreálgymnázium épületét és annak régi és új templomát, a Kereskedelmi és Ipar-kamara épületét, a ferences templomot, a zsinagógát, az evangélikus líceumot, illetve az internátust, a vásárcsarnokot, a betegsegélyező pénztárat és a fémipari szakiskola épületét is. Ezek a képek annak tükrében is fontosak, hogy Pozsonyba annak elcsatolását követően is többször visszatért, és látogatásai alkalmával a változásokat (a megmaradt és eltűnő épületeket) igyekezett dokumentálni.

1912-ben nyeri el a Nagyszebeni Állami Főreálgymnázium tanári állását, ez idő tájt készített fotói képet adnak Nagyszeben világháború alatti életéről.

A korai fotók helyszínei alapján az életmódra vonatkozóan is érdekes megállapításokat tehetünk. A dévényi, pozsonyi és nagyszebeni (Reisper Gasse

[7] Értesítő 1922/23, 86.

31)^[8] otthoni felvételei jómódú polgári életmódot sejtetnek. Az enteriőrökön a század eleji polgárság körében igen elterjedt ún. ónémet bútorok, zongora, szobor, cserépkályha, a falakon a szülők portréi és más fényképek láthatók. Az akkoriban döntően németajkú szászok által lakott városban az Erlenspark szolgáltatja az egyik kedvelt témáját. Utcákon, tereken készült képein az épületek, cégek mellett a mára teljesen eltűnt nagyszzebeni szász kultúra nyomai is gyakran fellelhetők.

A világháború hadi eseményei Mithay képein szinte egyáltalán nem jelennek meg. Először az 1915. augusztus 1-jei nagyszzebeni vashonvéd-szobor avatásáról készült fotók jelzik a háborús állapotokat. A hadiárvák és özvegyek segélyezése céljából felállított szobor a határon túli vashonvédek közül a temesvári mellett az egyetlen, amely megmaradt, ma a Bruckenthal Múzeum őrzi, amely szintén ennek a térnek a nyugati oldalán áll, épp ott, ahonnan a fotó készült.

Nagyszzeben az 1916-os román betörés során hadicselekmények helyszínévé vált. Mithayék a nagyszzebeni csata idején még Nagyszzebenben voltak, fiuk, Sándor április 3-ai születését követően valószínűleg nem menekültek el, noha hatalmas menekülthullám indult Magyarország belseje felé. Nagyszzeben egyik negyedében, a Dumbrava erdő szélén lévő Goldtalban egy román fedezékállást is lefotózott, tudósít a hadikórház elköltöztetéséről is, ugyanakkor felvételt készített feleségéről is, amint egy-két éves fiát tolja a babakocsiban a szebeni nagy piac téren. A képaláírásokból az is kiderül, hogy 1917 októberére a család tifuszfertőzéssel is átesik. Az album további képein már budapesti, piliscsabai és győri helyszínek is vannak, de nem teljesen időrendben, így nem tudunk pontos képet kapni a Nagyszzebenből való elutazásuk és Győrbe érkezésük közötti időről.

Későbbi fényképei vizsgálatával mikrotörténelmi kontextusban vizsgálható a világháború és a trianoni béke következtében elszakított területen élt, kényszerűen mobilissá vált emberek további sorsa. Az új környezetbe való beilleszkedését a város és környékének a fotózás általi megismerése is segítette, hiszen fotótémái révén identitását és érdeklődését, tanári és társadalmi szerepvállalásai révén pedig korábbi, amúgy is mobilis életvitelét megőrizve tudott győri polgárrá válni.

- Értesítő 1921/22. = A Győri M. Kir. Állami Főreáliskola Értesítője az 1921/22. iskolaévről, Győr, 1922.
- Értesítő 1922/23. = A Győri M. Kir. Állami Főreáliskola Értesítője az 1921/22. iskolaévről, Győr, 1923.
- Heppner: Pozsonyi német színészet = Heppner Antal: A pozsonyi német színészet története a XVIII. században. Pozsony, 1910.
- Pozsonyi Zene Egylet = A Szent Mártonról címzett pozsonyi egyházi zene egylet tagjainak névsora az 1889. év kezdetén. Pozsony, 1889.

[8] Nagyszzeben belvárosának egyik reprezentatív főútja, ma Strada Avram Iancu a neve. Mithayék háza még áll, szemben az egykori orsolyita templommal.

- SChSB 1592-1935 = Slovakia Church and Synagogue Books, 1592-1935, database with images, FamilySearch. (<https://familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-9R74-S9VC?c=1554443&wc=9P3Y4WP%3A107654301%2C107722701%2C125675601%2C125921801>), Roman Catholic (Rímsko-katolícká cirkev) > Bratislava > Sv. Martina (Part V) > Baptisms (Krsty) 1887-1889 (Inv. č. 49) > image 208 of 305; Odbor Archívnickva (The Archives of the Republic), Slovakia. (Letöltés ideje: 2017.11.28.).

•
Iskola Poplákán (1912)